

Формування системи регіонального стратегічного управління: теоретико-методичний аспект¹

У статті розглядаються питання щодо формування системи регіонального стратегічного управління в державі в теоретичному та методичному аспектах. У процесі дослідження використано методи наукового аналізу та синтезу, системний та комплексний підхід. Запропоновано систему регіонального стратегічного управління в державі на сучасному етапі економічного розвитку.

Ключові слова: регіон, стратегія, система, системний підхід, регіональне стратегічне управління, фаза процесу.

В статье рассматриваются теоретико-методические вопросы относительно формирования системы регионального стратегического управления в государстве. В процессе исследования использованы методы научного анализа и синтеза, системный и комплексный подходы. Предложена система регионального стратегического управления в государстве на современном этапе экономического развития.

Ключевые слова: регион, стратегия, система, системный подход, региональное стратегическое управление, фаза процесса.

This article examines the theoretical and methodological questions of formation of regional strategic management system in the state. The methods of scientific analysis and synthesis, systems and comprehensive approaches are used during this research. The system of regional strategic management in the country is proposed at the present stage of economic development.

Keywords: region, strategy, system, systems approach, the regional strategic management, phase of the process.

Постановка проблеми. В сучасних умовах політичної нестабільності, подолання наслідків першої хвилі глобальної фінансово-економічної кризи періоду 2008–2009 років, зменшення темпів економічного розвитку національної економіки, збільшення диспропорційності соціально-економічного зростання регіонів України необхідно швидко та адекватно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі економіки країни з метою пошуку оптимальних шляхів виходу України із складної соціально-економічної ситуації останніх років. Тому, на нашу думку, проблеми формування та впровадження дієвої системи регіонального стратегічного управління в практику управлінської діяльності в Україні є дуже актуальними і потребують спільних зусиль з боку органів державної регіональної влади, бізнес-структур та суспільства щодо їх вирішення.

Насамперед зазначимо, що проблемам теорії і практики стратегічного управління регіональним розвитком останніми роками з боку органів державної влади в Україні приділяється багато уваги. Так, зокрема, важливим кроком вдосконалення державного регулювання в Україні було прийняття Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004–2015 роки. «Шляхом європейської інтеграції» (схвалена Указом Президента України від 28.04.2004 №493/2004) та Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року (затверджена постановою КМУ від 21.07.2006 №1001), відповідно до цього на регіональному рівні в ряді регіонів України були прийняті або розробляються Стратегії регіонального розвитку областей та Стратегії економічного та соціального розвитку областей на довгострокову перспективу. Таким чином, як відмічає Д. Ісаченко у своїй статті, стратегічне планування розвитку регіонів є важливим інструментом державного регулювання, що допомагає підтримувати необхідні економічні пропорції, забезпечує узгоджене цілеспрямоване функціонування всіх ланок господарської системи суспільства [1, с. 24].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Слід зазначити, що сьогодні актуальним проблемам теорії та практики стратегічного управління регіональним економічним розвитком присвячено багато праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Насамперед зазначимо, що розв'язання проблем теоретико-методологічних основ стратегічного планування та управління на мікроекономічному та макроекономічному рівнях було започатковано в працях провідних зарубіжних вчених із дальнього зарубіжжя, а саме: Ф. Абрамс, І. Ансофф, П. Друкер, Б. Карлоф, Дж. Куїнн, Г. Мінцберг, М. Портер, Г. Саймон, А. Стрикленд, А. Томпсон, Г. Штейнер, К. Ендрюс та інші. Серед вітчизняних вчених, які присвятили свої роботи проблемам стратегічного управління на макrorівні і на регіональному рівні, можна виділити, зокрема, таких як В. Геєць, З. Герасимчук, Б. Данилишин, Ю. Орловська, Д. Ісаченко, С. Козловський, Б. Корецький, О. Крайник, Т. Мамрош, О. Черевко, Л. Чернюк, М. Фашевський, Л. Федулова та інші. Серед зарубіжних вчених із ближнього зарубіжжя можна назвати провідних вчених, зокрема російських, які розв'язували питання теорії і практики стратегічного управління у своїх працях, зокрема А. Гран-

¹ Стаття підготовлена в рамках виконання НДР відомчої теми «Інструменти регулювання просторово-економічного розвитку України», №державної реєстрації 0111U009105.

берг, Д. Львов, М. Абакаров, В. Белоусов, В. Селіверстов, В. Гневко, Є. Рохчин, А. Гапоненко, А. Єгоршин, Б. Преображенський, М. Кривошеєва, А. Сергейчук, Н. Баннікова, О. Рожков, С. Маковкіна, С. Галачієва, А. Гапоненко, А. Демяненко та інші.

У публікаціях зазначених авторів досліджуються проблеми та підходи щодо стратегічного планування економічного розвитку регіонів, теоретико-методологічні аспекти регіонального стратегічного управління в сучасних умовах господарювання, практичні аспекти регіонального стратегічного управління на обласному та муніципальному рівнях, зокрема здійснюється аналіз та оцінка регіональних стратегій розвитку, опрацьовуються територіальні аспекти регіонального стратегічного управління. Разом із цим слід зазначити, що переважна кількість досліджень та публікацій з питань регіонального стратегічного управління та планування як в Україні, так і за кордоном присвячені прикладним розробкам у цій сфері управлінської діяльності, носить описовий характер щодо досвіду формування та реалізації конкретного стратегічного документу на регіональному рівні, також існують деякі неточності у використанні понятійного апарату у сфері регіонального стратегічного управління. Проте недостатньо дослідженими, на нашу думку, залишаються питання теоретико-методологічного характеру щодо формування та розвитку системи регіонального стратегічного управління та контролю за виконанням регіональних стратегій розвитку на обласному та муніципальному рівні на основі використання системного та комплексного підходів щодо об'єкту дослідження.

До того ж слушною є теза С. Козловського, який зазначає, що загальна тенденція у розвитку стратегічного управління на сучасному етапі полягає в переході від управлінської функції «планування» до управлінської функції «організація» [2, с. 29]. Все це обумовило необхідність проведення даного часткового комплексного та системного дослідження теоретико-методичних аспектів формування системи регіонального стратегічного управління.

Мета статті полягає у визначенні сутності та ознак системи стратегічного регіонального управління економічним розвитком в Україні на сучасному етапі соціально-економічного розвитку держави. З метою реалізації поставленої мети в статті необхідно вирішити такі завдання:

- розкрити та уточнити сутність терміну «регіональне стратегічне управління» в контексті управління економічним розвитком регіону в сучасних умовах господарювання;
- визначити ознаки системи регіонального стратегічного управління та виокремити складові елементи системи регіонального стратегічного управління;
- визначити зв'язок між елементами системи регіонального стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіону;
- виявити основні проблеми формування системи регіонального стратегічного управління в Україні.

Розглянемо сутність основного понятійного апарату, який характеризує систему регіонального стратегічного управління економічним розвитком, визначимо основні складові елементи системи регіонального стратегічного управління на сучасному етапі розвитку економіки України в умовах подолання наслідків кризового періоду 2008–2009 років та посилення диспропорційності соціально-економічного розвитку регіонів України у 2011 році.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток регіонів України визначається в значній мірі рівнем розвитку продуктивних сил суспільства, які розміщені на даній території та ефективною територіальною організацією виробництва в регіонах. Це, у свою чергу, передбачає врахування на регіональному рівні всієї сукупності факторів соціально-економічного розвитку, а саме: економічних, політичних, соціальних, науково-технічних, природно-географічних, що потребує, відповідно, використання нових підходів та методів щодо управління регіональним розвитком. Завдяки цьому особливу актуальність набуває використання методів стратегічного управління на регіональному рівні господарювання в контексті розгляду стратегічного планування територіального розвитку на сучасному етапі як одного із важливих інструментів державної регіональної політики.

Спочатку коротко розглянемо систему стратегічного управління на рівні підприємства, тобто на мікроекономічному рівні господарювання. Як відомо, стратегічне управління представляє собою одну з підсистем менеджменту організацій, яка передбачає виконання великої кількості завдань стосовно стратегічного аналізу, розробки, реалізації та контролю за ходом реалізації стратегії організації [3, с. 34–37]. Зазначимо, що термін «стратегія» увійшов до управлінської термінології й ще у 50-х роках минулого століття в США, коли гостро встала проблема своєчасної реакції на раптові зміни у зовнішньому (ринковому) середовищі організації. Насамперед відмітимо, що термін «стратегія» – від грецького слова *strategia* (*stratos* – військо та *ago* – веду) – застосовувався виключно у військовій практиці та визначалось як «наука та мистецтво розгорнення військ до бою» [4, с. 23; 5, с. 9].

Зупинимось коротко на основних підходах до визначення терміну «стратегія» у сфері управлінської діяльності, зокрема [4, с. 23–24]:

1. «Стратегія – цілеспрямовані рішення, які визначають і розкривають цілі компанії; приводять до розроблення принципів планів і політик організації, які спрямовані на досягнення цілей; визначають рамки ділової активності компанії і тип людської та економічної організації; визначають природу економічного та неекономічного вкладу, який компанія намагається зробити задля своїх власників, працівників, клієнтів і громадськості (К. Андрюс)».

2. «Стратегія – це спосіб поведінки або план, який інтегрує основні цілі організації, норми та дії в єдине ціле, допомагає спрямовувати та розміщувати ресурси унікальним чином, який заснований на відносних внутрішніх перевагах і недо-

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ліках організації, очікуваних змінах в оточенні та пов'язаних з ними діями конкурентів (Дж.Б. Куїнн)».

3. «Стратегія – план управління фірмою, спрямований на закріплення її позицій, задоволення потреб та досягнення визначених цілей».

4. «Стратегія – встановлення основних довгострокових цілей і намірів організації, а також напрямку дій і ресурсів, які необхідні для досягнення цілей (А. Чандлер)».

5. «Стратегія – узагальнена модель дій, які необхідні для досягнення встановлених цілей шляхом координації та розподілу ресурсів компанії (Б. Карлоф)».

6. «Стратегія – комплексний план, сформований для здійснення місії організації та досягнення її цілей (А. Мескон)».

Отже, узагальнюючи все вище сказане, можна стверджувати, що стратегія – це довгостроковий якісно та кількісно визначений вектор розвитку організації у перспективі, спрямований на закріплення її позиції на ринку серед конкурентів, максимальне задоволення потреб споживачів та досягнення поставлених стратегічних цілей організації. Разом із

цим зазначимо, що єдиного та простого визначення терміну «стратегія» в теорії управління економічним розвитком не існує. Основним призначенням стратегії є спрямування зусиль усіх працівників підрозділів організації (фірми, підприємства) на оптимальне вирішення конкретних завдань для виконання місії та досягнення стратегічних цілей організації.

Схематично процес стратегічного управління економічним розвитком в організації (фірмі) можна представити у вигляді послідовних дій (взаємозалежних управлінських процесів) з урахуванням сукупності факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища організації (фірми, підприємства), що відображено на рис. 1.

Наведена на рис. 1 схема свідчить про те, що модель процесу стратегічного управління на рівні організації (фірми, підприємства) складається з таких послідовних взаємозалежних управлінських процесів, а саме: аналіз–діагноз–прогноз зовнішнього середовища функціонування організації (фірми), зокрема виявляються позитивні та негативні фактори впливу на економічний розвиток організації; визначення місії організації

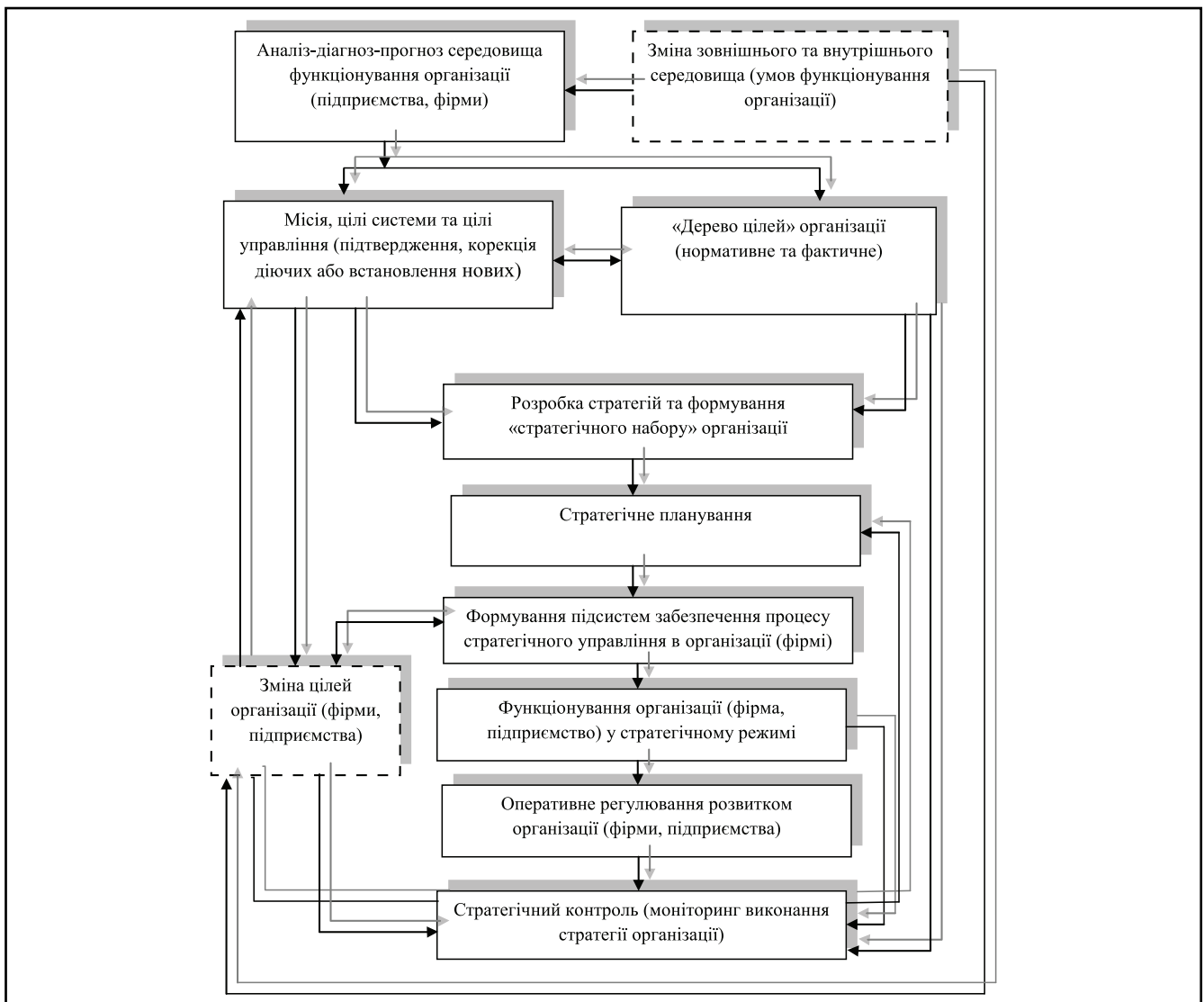

Рисунок 1. Схема процесу стратегічного управління в організації (фірмі)

Джерело: складено на основі узагальнення праць 3, 4.

на довгострокову перспективу та формулювання відповідних стратегічних цілей організації; формування нормативного та фактичного «дерева цілей» організації на довгострокову перспективу; розроблення стратегій та формування «стратегічного набору» організації; стратегічне планування; формування підсистем забезпечення процесу стратегічного управління в організації (фірмі); функціонування організації (фірми) у стратегічному режимі; оперативне регулювання розвитком організації (фірми); стратегічний контроль, зокрема моніторинг виконання стратегії організації у відповідності до встановлених критеріїв (показників ефективності реалізації стратегії). До того ж зазначимо, що дана модель передбачає систематичне врахування зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі функціонування організації, тобто актуалізацію стратегії розвитку фірми.

Таким чином, процес стратегічного управління в організації представляє собою складний процес послідовних дій та кроків з боку керівництва та співробітників підрозділів організації (фірми) направлених на виконання місії організації та досягнення стратегічних цілей у довгостроковій перспективі. Отже, об'єктом стратегічного управління на мікроекономічному рівні виступає власне сама організація (фірма, підприємство). Відповідно до цього в організації планують необхідний обсяг грошових витрат та витрат часу керівництва організації на власне процес формування (розробки) та реалізації стратегії розвитку організації у довгостроковій перспективі на конкурентному ринку.

Розглянувши коротко теоретичні аспекти процесу стратегічного управління в організації (фірмі), перейдемо до вивчення теоретико-методичних аспектів цього процесу на регіональному рівні, зокрема на рівні областей України. Насамперед зазначимо, що під терміном «регіон» ми розуміємо «територію країни, яка відрізняється від інших територій за рядом ознак і характеризується певною цілісністю та взаємопов'язаністю її складових елементів». Так, у нашому дослідженні термін «регіон» ми розуміємо як «найбільша адміністративно-територіальна одиниця субнаціонального рівня, яка має виборну владу, юридичну незалежність та власний бюджет». Тобто в умовах України ми розуміємо, що це стосується рівня областей та Автономної Республіки Крим [6, с. 212–213].

Сталий соціально-економічний розвиток регіонів (областей) України на сучасному етапі розвитку національної економіки в значній мірі залежить від достатнього обсягу інвестування реального сектору регіональних економік за рахунок різних джерел фінансування. Інвестиційна привабливість регіонів (областей) визначається сукупністю позитивних та негативних факторів, які сприяють притоку чи відтоку капіталу з регіону в залежності від дії того чи іншого фактору впливу. Слід зазначити, що однією із передумов залучення інвестицій в економіку регіонів є наявність у місцевої влади чіткого бачення перспектив розвитку регіону, тобто наявність системи виважених стратегічних документів, які виз-

начають вектори соціально-економічного розвитку регіонів на довгострокову та середньострокову перспективу, а саме: концепція розвитку економіки регіону, стратегія економічного та соціального розвитку регіону та програма соціально-економічного розвитку регіону на найближчі роки. Наявність таких документів стратегічного характеру в арсеналі інструментів місцевої влади стосовно державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів забезпечує довіру з боку стратегічних інвесторів до місцевої влади та бізнес-структур у регіонах країни.

Слід зазначити, що застосування системного підходу щодо дослідження та оцінки формування системи регіонального стратегічного управління передбачає дослідження об'єкта як цілісної сукупності складових його підсистем, елементів, властивостей та зв'язків у рамках об'єкта дослідження, а також між об'єктом та зовнішнім середовищем. Тобто система характеризується ієрархічністю та динамічним характером внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Отже, виходячи із позицій системного підходу до розкриття сутності терміна «регіональне стратегічне управління» розглянемо ряд визначень деяких дослідників цього процесу, зокрема:

– «стратегічне управління полягає в обґрунтуванні й розробці стратегії розвитку регіональної соціально-економічної системи, визначенні її кількісних характеристик і управлінні процесом її реалізації» [2, с. 38]; Також слід зазначити, що, на думку С. Козловського, «регіональне стратегічне управління спрямоване на досягнення поставлених цілей в умовах нестабільного, конкурентного, ринкового середовища, що включає діагностичний аналіз стану регіону, стратегічне планування і реалізацію обраної стратегії» [2, с. 31];

– «в сучасних політико-економічних умовах сутність стратегічного регіонального управління полягає у цілеспрямованій діяльності усіх зацікавлених суб'єктів управління та господарювання під керівництвом органів влади і управління регіону щодо досягнення намічених рубежів його розвитку на основі ефективної адаптації до параметрів середовища, що змінюється» [7, с. 103]; (перекл. авт.);

– «регіональне стратегічне управління – заснована на стратегічному плануванні діяльність органів державної влади регіону із залученням інститутів громадянського суспільства та бізнес-структур, яка враховує зовнішні та внутрішні інституціональні умови та обмеження, та направлена на виконання основної місії, досягнення стратегічних цілей та вирішення задач сталого соціально-економічного розвитку регіону та закріплення його людського потенціалу і посилення ролі в системі національної та світової економіки» [8, с. 14]; (перекл. авт.).

Таким чином, об'єктом управління на основі стратегічного підходу на регіональному рівні виступає регіон, а саме регіональна соціально-економічна система. Регіональне стратегічне управління може здійснюватися на різних рівнях управлінської ієрархії – регіональному (обласному) та муніципальному (місто) рівнях. Разом із цим слід зазначити, що

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

кожна довгострокова стратегія розвитку певного регіону (область, місто) має кореспондуватися із загальнонаціональною стратегією соціально-економічного розвитку держави на довгострокову перспективу.

Відповідно до цього необхідно, на нашу думку, на сучасному етапі розвитку формувати систему регіонального стратегічного управління соціально-економічним розвитком в державі, яка передбачає формування та розвиток відповідних складових елементів в єдиній системі стратегічного управління регіональним розвитком із визначенням зв'язків між цими складовими елементами системи, а також з врахуванням зв'язків системи в цілому із зовнішнім середовищем на основі застосування комплексного та системного підходів. Пропонується така можлива система регіонального стратегічного управління соціально-економічним розвитком в державі (рис. 2).

Як свідчать дані схеми, наведені на рис. 2, система регіонального стратегічного управління соціально-економічним розвитком включає такі складові елементи, а саме: 1) законодавче та нормативно-правове забезпечення; 2) концепцію розвитку економіки регіону; 3) стратегічне планування розвитку економіки регіону; 4) програму реалізації стратегії розвитку регіону на найближчі роки; 5) стратегічний контроль за

виконанням стратегії розвитку економіки регіону. Названі вище складові елементи системи регіонального стратегічного управління перебувають у тісному взаємозв'язку між собою та, відповідно, впливають на стан системи в цілому. Тому необхідно розглянути кожний складовий елемент системи регіонального стратегічного управління окремо та у взаємозв'язку з іншими елементами зазначеної системи.

Так, базовим елементом системи є законодавче та нормативно-правове забезпечення процесу регіонального стратегічного управління в державі. Законодавче поле впливає на кожний елемент системи і, як наслідок, на функціонування системи в цілому. До законодавчого та нормативно-правового забезпечення регіонального стратегічного управління в державі відносяться такі правові документи, а саме: закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України та інші нормативно-правові документи. Слід зазначити, що в Україні на сучасному етапі соціально-економічного розвитку держави постійно нарощується законодавча та нормативно-правова база регіонального розвитку. Так, необхідність формування та впровадження системи регіонального стратегічного управління та планування в Україні обумовила розробку та прийняття ряду законодавчих та нормативно-правових

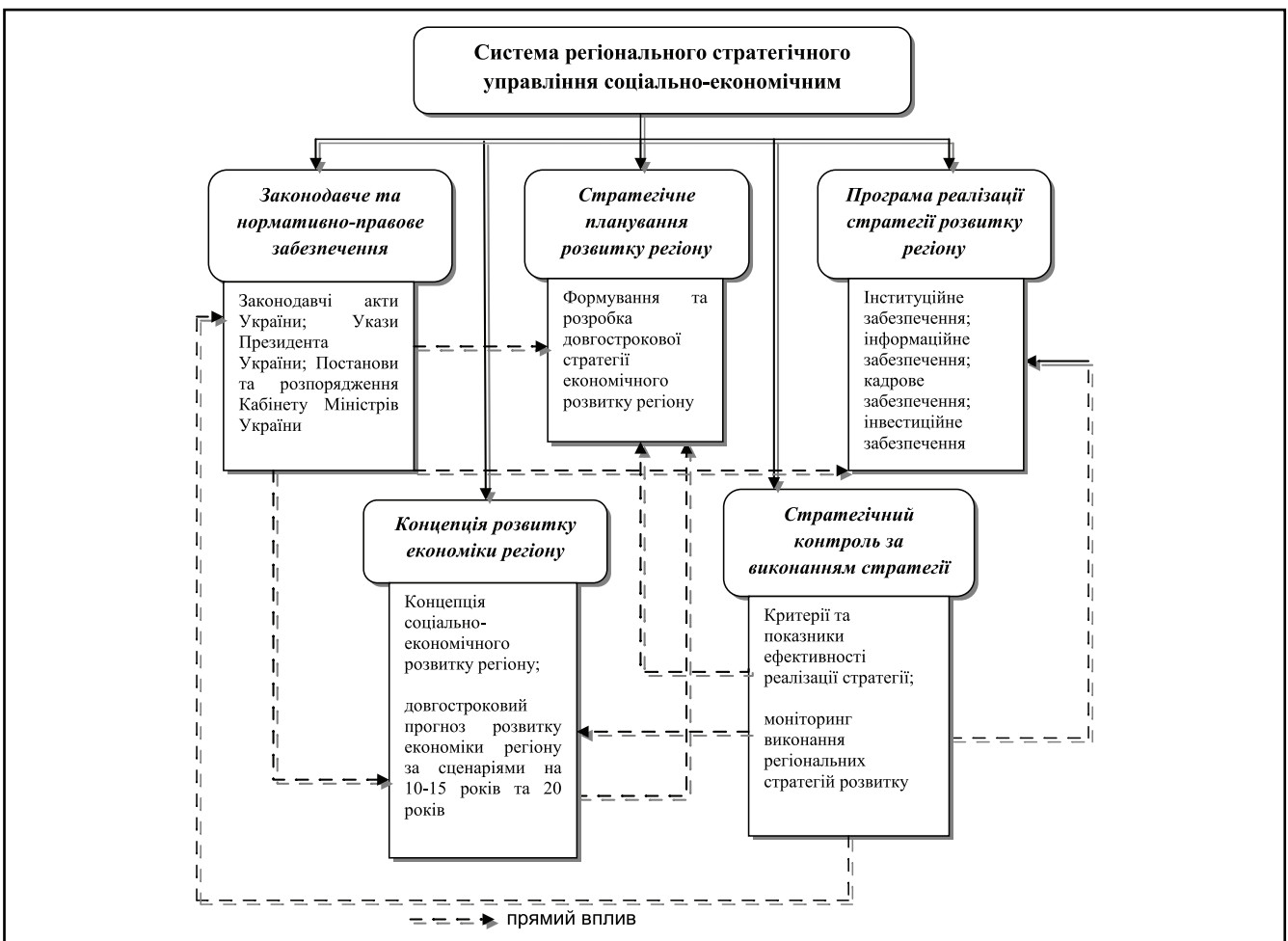

Рисунок 2. Взаємозв'язок складових елементів системи регіонального стратегічного управління

Джерело: складено автором.

актів, прийнятих Верховною Радою, а саме: Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 №2250-IV; Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.97 №280/97-ВР; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» від 21.07.2006 №1001; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки, укладення та виконання угоди щодо регіонального розвитку і відповідної типової угоди» від 23.05.2007 №751; наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку від 27.07.2002 №224»; Наказ Президента України «Про концепцію державної регіональної політики» від 25.05.2001 №341/2001; «Схеми розвитку та розміщення продуктивних сил областей України до 2015 року», які розглянуті та затверджені обласними радами.

Наступним складовим елементом системи є концепція розвитку економіки регіону, яка передбачає формулювання бачення довгострокового розвитку регіону з урахуванням багатьох факторів соціально-економічного розвитку території. До складу цього елемента можна віднести безпосередньо концепцію соціально-економічного розвитку регіону на довгострокову перспективу, а також довгостроковий прогноз розвитку економіки регіону на 10–15 років за сценаріями розвитку. В цих фундаментальних документах закладаються основні параметри та індикатори соціально-економічного розвитку регіонів держави на довгострокову перспективу та визначаються цілі та шляхи досягнення цих цілей соціально-економічного розвитку.

Головним та системоутворюючим елементом системи регіонального стратегічного управління виступає безпосередньо стратегічне планування економічного розвитку регіонів. Цей елемент системи регіонального стратегічного управління передбачає процес формування та розробки довгострокової стратегії розвитку економіки регіону з урахуванням усієї сукупності факторів зовнішнього та внутрішнього середовища економіки регіону. Зазначимо, що процес формування стратегії економічного розвитку регіону на довгострокову перспективу займає багато часу та грошових витрат із боку органів державної регіональної влади та органів місцевого самоврядування.

Ключовим елементом системи регіонального стратегічного управління, на нашу думку, виступає програма реалізації стратегії розвитку регіону на найближчі роки. Так, наприклад, це має бути Програма соціально-економічного розвитку регіону на середньострокову (на 3–5 років) та короткострокову (до одного року) перспективу. Зазначимо, що програма реалізації стратегії розвитку регіону передбачає інституційне забезпечення (розвиток інституцій), інформаційне забезпечення та кадрове забезпечення процесу реалізації стратегії розвитку економіки регіону на довгострокову перспективу. Відповідальними за реалізацію стратегії ро-

звитку економіки регіону згідно із законодавством України виступають регіональні органи державної влади, зокрема обласні державні адміністрації, обласні ради та органи місцевого самоврядування (муниципальний рівень).

Важливим елементом системи регіонального стратегічного управління, на нашу думку, виступає такий елемент системи як стратегічний контроль за виконанням стратегії розвитку економіки регіону на довгострокову перспективу. Цей елемент системи передбачає визначення критеріїв та показників ефективності реалізації стратегії розвитку економіки регіону та здійснення моніторингу виконання регіональних стратегій розвитку, що дозволить вчасно внести зміни у стратегію розвитку регіону з урахуванням динаміки розвитку зовнішнього середовища за останні роки. Цей елемент системи відповідає за те, наскільки ефективною являється на сучасному етапі розвитку розроблена стратегія економічного та соціального розвитку регіону на довгострокову перспективу на 10–15 років. Таким чином, здійснюється зворотній вплив (зворотний зв'язок) на систему регіонального стратегічного управління, виявляються недоліки в процесі формування та реалізації стратегії розвитку регіону та уточнюються основні показники та індикатори розвитку економіки регіону на сучасному етапі та у довгостроковій перспективі.

Розглянувши теоретико-методичні аспекти формування системи регіонального стратегічного управління в цілому та окремо кожні складові елементи цієї системи, перейдемо до розгляду фаз процесу регіонального стратегічного управління в державі. Так, процес регіонального стратегічного управління складається з трьох відповідних фаз (фаза формування, фаза реалізації, фаза контролю), які реалізуються послідовно в залежності від виконання державною регіональною владою управлінських функцій (рис. 3). Як свідчать дані схеми на рис. 3, перша фаза цього процесу – це фаза формування довгострокової стратегії економічного розвитку регіону, яка передбачає процес розробки стратегічного документу із залученням всіх зацікавлених сторін.

Друга фаза – це фаза реалізації довгострокової стратегії розвитку регіону, це за своєю сутністю адміністративне завдання, яке стоїть перед державною регіональною владою і потребує створення умов для ефективного реалізації стратегії економічного розвитку регіону та відповідне інвестиційне забезпечення щодо реалізації пріоритетних проектів в рамках виконання зазначеної стратегії економічного розвитку регіону. Третя фаза – це фаза контролю за виконанням довгострокової стратегії розвитку регіону з боку органів державної регіональної влади, яка передбачає здійснення моніторингу виконання стратегії економічного розвитку регіону та відповідне коригування стратегічного документу з урахуванням динаміки змін зовнішнього середовища. Завдяки повному та своєчасному проходженню кожної фази процесу регіонального стратегічного управління з боку органів державної регіональної влади, бізнес-структур та інститутів громадянського суспільства має забезпечуватися ефективний економічний

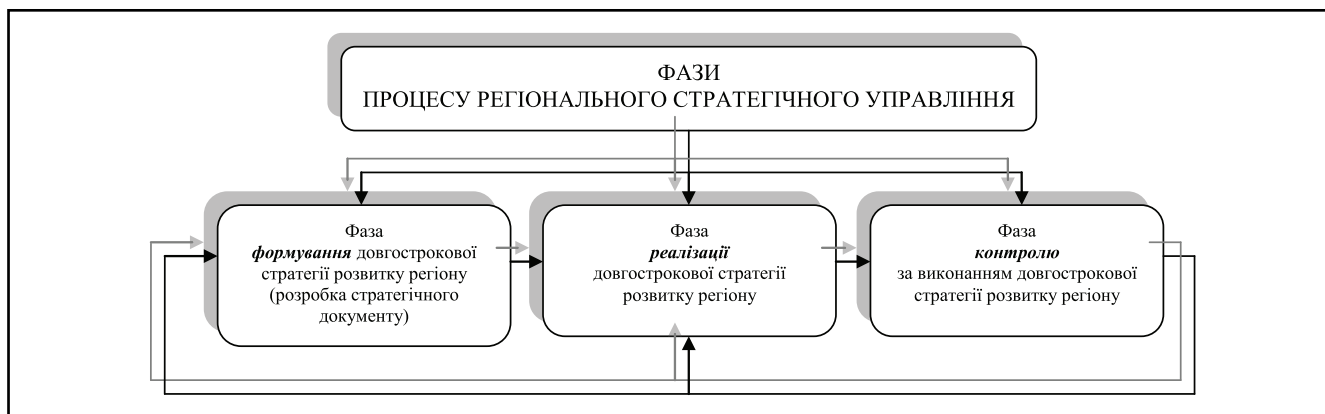

Рисунок 3. Фазы процесу регіонального стратегічного управління

Джерело: складено автором.

розвиток регіонів України в сучасних умовах глобальних та регіональних економічних викликів, змін зовнішнього та внутрішнього економічного середовища.

У процесі дослідження актуальних проблем у сфері регіонального стратегічного управління в Україні та за кордоном рядом дослідників було виявлено найбільш актуальні проблеми теоретичного та практичного характеру, серед яких, на нашу думку, до основних проблем формування системи регіонального стратегічного управління можна віднести такі [7, 9, 10]:

- проблема алгоритмізації процесу стратегічного управління регіональним розвитком (на обласному та муніципальному рівні);
- проблема кордонів адміністративних та соціально-економічних на території даної держави;
- проблема визначення горизонту планування (прогнозування) до 5 років, на 10–15 років та 20–25 років;
- проблема кадрового забезпечення процесу регіонального стратегічного управління на місцях («менеджери за посадами, але не за функціями»);
- проблема ментального (організаційного) характеру, тобто неможливо впровадити систему регіонального стратегічного управління в приказному порядку, це можливо здійснити лише одним шляхом – треба «виростити» систему регіонального стратегічного управління в сфері державного регулювання регіонального розвитку України.

Вирішення названих вище проблем стосовно формування системи регіонального стратегічного управління в Україні забезпечить поступове вдосконалення системи регіонального стратегічного управління в цілому та кожного з елементів системи зокрема. Передовсім необхідно вирішити питання методологічного характеру, пов'язані із формуванням та розробкою довгострокової стратегії розвитку регіону, зокрема що стосується проблеми алгоритмізації процесу стратегічного управління регіональним розвитком. По-друге, на нашу думку, необхідно підвищити рівень кадрового забезпечення процесу стратегічного управління на регіональному рівні, зокрема підвищити кваліфікацію фахівців в сфері регіонального стратегічного управління. По-третє, органам державної регіо-

нальної влади потрібно передбачати фінансові ресурси щодо фінансування пріоритетних інвестиційних проектів у рамках довгострокової стратегії розвитку регіону, зокрема на засадах державно-приватного партнерства.

Висновки

За результатами даного часткового дослідження теоретико-методичних аспектів формування та впровадження системи регіонального стратегічного управління в Україні можна зробити ряд висновків, а саме:

- 1) процес формування та розробки стратегії соціально-економічного розвитку регіону є складним науково-прикладним завданням, яке можливо вирішити за принципом синергії, тобто спільними зусиллями керівництва регіону (область, муніципалітет), науковців (експертів) в сфері регіонального стратегічного управління, представників бізнес-структур регіону та інститутів громадянського суспільства;
- 2) можна констатувати, що на сучасному етапі соціально-економічного розвитку в Україні відсутня дієва та ефективна система регіонального стратегічного управління з відповідними складовими елементами та сталими зв'язками між цими елементами та системи із зовнішнім середовищем в цілому;
- 3) існують певні регіональні особливості процесу розробки та реалізації довгострокової стратегії економічного та соціального розвитку порівняно із мікроекономічним рівнем (фірма, підприємство) господарювання, які необхідно враховувати при формуванні системи регіонального стратегічного управління в державі, а саме: складність об'єкту управління (регіональна економічна система); відповідна більшість факторів впливу зовнішнього середовища на об'єкт управління; особливість застосування методів стратегічного управління на регіональному рівні;
- 4) потребує удосконалення та узгодження законодавче та нормативно-правове забезпечення процесу регіонального стратегічного управління на сучасному етапі економічного розвитку держави щодо усунення неузгодженостей та розбіжностей у положеннях діючого законодавства України;
- 5) органам державної регіональної влади необхідно передбачати у бюджеті на кожний фінансовий рік кошти щодо

інвестиційного забезпечення реалізації стратегій економічного розвитку регіонів за пріоритетними напрямками розвитку економіки регіонів, зокрема на засадах державно-приватного партнерства.

Перспективи подальших розвідок у сфері регіонального стратегічного управління полягають, на нашу думку, у вивченні особливостей організаційно-економічного механізму формування та реалізації довгострокової стратегії розвитку регіонів та детальному опрацюванні територіальних (просторових) аспектів регіонального стратегічного управління на сучасному етапі соціально-економічного розвитку держави та її регіонів.

Список використаних джерел

1. Ісаченко Д.А. Практика стратегічного планування розвитку регіонів // Регіональна економіка. – 2009. – №4 – С. 24–32.
2. Козловський С. Стратегічне управління розвитком регіональних економічних систем // Економіка України. – 2011. – №4(593) – С. 28–38.
3. Міщенко А.П. Стратегічне управління: Навч. посіб. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 336 с.
4. Довгань Л.Є. Стратегічне управління. Навч. посіб. 2-ге вид. / Довгань Л.Є., Каракай Ю.В., Артеменко Л.П. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.
5. Черевко О.В. Стратегія соціально-економічного розвитку регіонів України: [Моногр.] / Олександр Володимирович Черевко. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 424 с.
6. Богорад О.Д. Регіональна економіка: словник-довідник. / О.Д. Богорад, О.М. Невелєв, В.М. Падалка, М.В. Підмогильний. – К.: Тираж, 2004. – С. 212–213.
7. Гневко В.А. Вопросы теории и практики регионального стратегического управления / Гневко В.А., Рохчин В.Е. // Пространственная экономика. – 2006. – №4. – С. 101–114.
8. Селиверстов В.Е. Региональное стратегическое планирование: методология, практика, инструменты, институты: автореф. дис. на соискан. учен. степени докт. экон. наук.: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика)» / В.Е. Селиверстов. – Москва, 2011 г. – 40 с.
9. Система стратегического планирования регионального развития: опыт формирования и проблемы / Ефремов Г.Г., Банникова Н.В., Рожков О.П. [и др.] // Региональная экономика: теория и практика. – 2010. – №21 (156). – С. 2–8.
10. Демьяненко А.Н. Еще раз о стратегическом планировании социально-экономического развития регионов / А.Н. Демьяненко // Пространственная экономика. – 2006. – №1. – С. 162–171.
11. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 №1001: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу до док.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
12. Регіональна політика України: інституційно-правове забезпечення: зб. офіц. док. / Упоряд. та голов. ред. З.С. Варналії. – К.: НІСД; Друкарня ДУС, 2004. – 521 с. (Нормативно-правові акти та ін. офіц. док.).

А.С. ГАВРИЛЕНКО,
Інститут законодавства Верховної Ради України

Моделювання оптимальної структури доходів місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації

Стаття торкається проблем моделювання оптимальної структури доходів місцевих бюджетів в умовах фіскальної децентралізації. Описано проблемні питання щодо даної тематики та запропоновано власну модель оптимальної структури доходів місцевих бюджетів на основі методу динамічного програмування.

Ключові слова: оптимізаційна модель, динамічне програмування, фіскальна децентралізація, місцеві бюджети, податкові надходження.

Статья затрагивает проблемы моделирования оптимальной структуры доходов местных бюджетов в условиях фискальной децентрализации. Описаны проблемные вопросы по данной тематике и предложена собственная модель оптимальной структуры доходов местных бюджетов на основе метода динамического программирования.

Ключевые слова: оптимизационная модель, динамическое программирование, фискальная децентрализация, местные бюджеты, налоговые поступления.

The article is touched the problems of modeling of the optimal structure of the local budget's revenues at the conditions of fiscal decentralization. It was described the problems about this subject and given the own model of the optimal structure of the local revenues in the cases of fiscal decentralization in the base of method of the dynamic programming.

Постановка проблеми. У двадцяти індустріально розвинутих країнах частка витрат центрального уряду у валових загальнодержавних витратах становить 65%, тоді як у 23 країнах, що розвиваються, – 89% [3, с. 239]. Аналогічні результати дали й інші проведені дослідження [3, с. 113]. Проте з цього зовсім не випливає, що підвищення рівня фіскальної децен-